

ISBN: 978-975-2482-87-6

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

Ketebe Yayınları: 57

Gezi/Düşünce

Editör
Sezai Saraç

Kapak
Harun Tan

Düzeltili
Cihan Aldık

Mizanpaj
Nilgün Sönmez

1. Baskı, 2003
2-6. Baskı,
2006-2012

Ketebe'de 1. Baskı
Temmuz 2018
İstanbul

ketebe.com

Ketebe Yayınları
Sertifika No. 34989
Maltepe Mahallesi Fetih
Caddesi No: 6 Dk: 2
Topkapı 34010 İstanbul
Tel: 212.612 29 30
e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2 - 34310
Harmidere - Avcılar / İstanbul
Sertifika No: 12026
Tel: 212.412 17 00

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

İnsan Yüzlü Şehirler

M U S T A F A A R M A Ğ A N

KETEBE

Mustafa Armağan

Urfalı bir anne-babanın çocuğu olarak Cizre'de dünyaya geldi (1961). Üniversiteye kadarki eğitim hayatını ilk yazı denemelerine başladığı Bursa'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 1985 yılında mezun olduktan sonra İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde yüksek lisansa başladıysa da, yayıncılığın cazibesine kapılarak uzun yıllar İlim, Risale, İnsan, İz, Ağaç ve Etkileşim Yayınları'nda editör, yayın danışmanı ve yayın yönetmenliği görevlerinde bulundu. *İzlenim* dergisini yönetti.

Bugüne kadar 50 kitaba imza atan Armağan özellikle tarih yazıları ve kitaplarıyla geniş bir kitleye ulaşmayı başardı. Halen *Derin Tarih* dergisi genel yayın yönetmenliği ve KETEBE Yayıncılık'ta yöneticilik yapmakta, konferanslarının yanı sıra *Yeni Şafak*'ta haftalık tarih sohbetleri kaleme almaktadır.

Yaygın bir okur kitlesine ulaşan kitapları arasında şunlar sayılabilir:

Abdülhamid'in Kurtlarla Dansı (3 cilt), Kızıl Elma Peşinde Bir Ömür, Küller Altında Yakın Tarih, Büyük Osmanlı Projesi, Avrupa'nın 50 Büyük Yalanı, Osmanlı: İnsanlığın Son Adası, Kâzım Karabekir'in Gözüyle Yakın Tarihimiz, Kızıl Pençe, Fetih ve Fatih (derleme), Satılık İmparatorluk, Osmanlı'yı Kuran Şehir: Bursa'ya Şehrengiz, Petersburg'da Osmanlı İzleri, Cemil Meriç'in Dünyası (derleme), Cemil Meriç Konuşuyor (derleme), Türkçe Ezan ve Menderes, Yavuz Sultan Selim Han, Âsım'ın Nesli, Ayasofya Entrikaları, Küresel Kuşatma Karşısında İnsan (derleme).

İçindekiler

Önsöz	9
Sanatın Aynası	13

1

Bitmeyen Gece

Birlikte Yaşama Projesi Olarak Selanik.....	19
“Sonra Vardım Kartaca’ya”	25
Aydınlarımızın Paris Tutkusu.....	28
19. Yüzyılın Başkenti: Paris.....	30
Nerde O Eski New York!.....	34
Bir Şehir Bize Ne Söyler?.....	37
Amerika’daki Türkiye.....	41
Amerikalılar Büyük Şehirleri Neden Sevmez?.....	48

2

Şimâl Keşifleri

Güneşin Batmadığı Günler	55
Boğaz’da “Beyaz Geceler”	58
St. Petersburg’da Osmanlı İzleri	61
St. Petersburg’un Gördüğü Rüya	64
Petersburg’daki “Bizim” Çeşme	67

Moskova'dan Geliyorum!.....	70
Sınır	73
Bakü'den Futbol Manzaraları	76

3

“Semaya Açılmış Kuyular”ın Sesleri

İnsan Yüzlü Şehirler	81
Peygamber'in Şehri mi, Firavun'un Şehri mi?.....	85
Medine: Sevgilinin Şehri.....	88
Timur'un Şehri: Semerkand.....	95
Kaosun İçindeki Düzen: Kahire.....	99
Bağdat'ın Sır Kapıları	103
Ölüm Rüzgârları Yine Bağdat Kapılarında.....	107
Şam'ın Emaneti.....	111

4

Evliya Çelebi'nin Atlas Renkli Dünyası

O Atlas Renkli Dünya!.....	123
Evliya Çelebi'nin Diyarbakır'ı.....	127
Evliya Çelebi'nin Şam'ı.....	131
Evliya Çelebi'nin Saraybosna'sı.....	135
Evliya Çelebi'nin Sofya'sı.....	139
Evliya Çelebi'nin Tebriz'i.....	143
Evliya Çelebi'nin Bitlis'i	147
Evliya Çelebi'nin İstanbul'u.....	151
Evliya Çelebi'nin Bursa'sı.....	155
Evliya Çelebi'nin Mekke'si.....	159
Evliya Çelebi'nin Bahçesaray'ı.....	163
Evliya Çelebi'nin Viyana'sı.....	167

“Kristal Bir Labirent”

Yolculuk ve Ölümler.....	175
Konya Sıtması.....	179
Konya’da Tarihi Sağmak.....	183
“Yıkın Konya’yı!”.....	187
Hatay’ın Sosyolojisi.....	190
Urfa Mistiği.....	194
Urfa’nın “Derin Kültürü”nden Çizgiler.....	201
“Son Bakışta Aşk”tır Bursa.....	214
Bursa’nın Ruhunu Diri Tutmak.....	218
Mimar Sinan ve Bursa.....	221
Uludağ’ın Manevi Tarihi.....	224
Bursa’nın Kayıp Tanıklarından Birini Dinlemeye Var mısınız?.....	227
Şehir Kurmanın Kültürümüzdeki Temelleri.....	232
Şehirlerin Kıskançlığı.....	236
“Şehr-i Ramazan”.....	239
<i>Kaynakça</i>	249

Önsöz

Yıllar önce, 1996’da “Şehir Asla Unutmaz” diyerek başlamıştım şehirler üzerine yapacağım uzun yolculuğa. Unutmamak, hatırlayış hâlinde bulunmak, canlı bir hafızaya sahip olmak, hep şehrin mahiyetine yapışıp kalmış daimi bir ayrıcalık gibi görünmüştür bana. Bir mahallede, bir sokakta, bir evde, bir odada, bir yatakta ve nihayet bir tek gözün âsi kıvrımında gizlenmiş binlerce sesi toplayıp dağıtan bir mekanizmaya sahip olduğunu düşünürüm şehir hafızasının.

İnsanoğlu bir şehri kurarken, farkına varmaz belki ama, şehir de bir yandan insanoğlunu kurmaya koyulmuştur. Şehirdeki her taş, tabiattaki hâlimden farklı olarak insan eliyle biçimlendirilmiştir, insan ruhunun, bilincinin, aklının, emeğinin eseridir. Dolayısıyla insanın sembolleştirme eyleminin en karmaşık ve en zengin ürünlerinden biridir şehir. Bu yüzden de, ister istemez anlam doludur. Bu anlam dünyasını canlı tutan unsur da şehrin hafızasıdır.

Kuşkusuz söylediklerimin kâmil manada “geleneksel” veya “modernlikten önceki” şehirler için geçerli olduğunu belirtmem gerekiyor. Las Vegas ya da Chicago için ya da geleneksel